

A. Bak Péter

Művészcsaládok XVII.

Id. Vastagh György (1834–1922) festőművész és családja: Vastagh Géza, ifj. Vastagh György, Vastagh Györgyné Benczúr Olga, Vastagh László, Vastagh Éva

Alsó-torjai lófő **id. Vastagh György** (Szeged, 1834. április 12. – Budapest, 1922. február 21.) magyar festőművész nyolcgyermekes családban született. Székely ősei az 1660-as évek táján a török-tatár pusztítás és pestisjárvány elől települtek át a háromszéki Alsótorjáról Szegedre. A lófő a feudalizmus idején létezett társadalmi rang a székelyek között. A lófők közvetlenül a főszékelyek (primosok) után következtek a hierarchiában.

Apja Vastagh János hajósgazda, anyja Terhes Katalin. Testvérei közül csak ketten érték meg a felnőttkort, egy nővére és egy fivére, aki mérnök lett.

Tizenöt éves volt, amikor részt vett a szabadságharcban. Kmety György (1813–1865) és Perczel Mór (1811–1899) tábornokok alatt a 16. vadászászlóaljnál káplárként szolgált. Több csatában vett részt hadnagy fivérével együtt. A temesvári csata (1849. augusztus 9.) és a világosi fegyverletétel (1849. augusztus 13.) után orosz fogságba került. Mivel vérhasban megbetegedett, szabadon engedték. Szegedre ment, itt egy Pozsgay nevű asztalosmester hónapokon keresztül rejtegette az osztrák sorozóbizottság elől.

Rajzkészsége már gyermekkorában megmutatkozott. Stech József piarista tanár figyelte fel rá, majd egy Gerstenberg nevű, osztrák vándorfestő tanította. 1854-ben már a Bécsi Képzőművészeti Akadémián tanult (alapítva 1692-ben).

1858-ban Kolozsvárra települt, és Veress Ferenc (1832–1916) fényképésszel közös műtermet nyitott. Stein János (1814–1886) könyvkereske-

Id. Vastagh György: Rajzoló kislány (1876)

désénél egész tárlat volt látható árny és színezett képeikből. Később Sikó Miklós (1818–1900) festővel bérelt műtermet, de továbbra is együttműködött Veress Ferencsel a fotografiai és festészeti műteremben.

Vastagh György festői kvalitásaira gróf Mikó Imre (1805–1876) hívta fel a figyelmet az 1850-es évek végén, ezt követően a kolozsvári arisztokrácia megrendelésekkel halmozta el. 1859-ben kapta az első nagy megbízását báró Kemény Istvántól (1811–1881), Kemény Simon halálát a szebeni csatában (1442. március 25.) ábrázoló öt részes képciklus megfestésére az Erdélyi Múzeum-Egylet (1859–1949, 1990–) számára. Ugyanez évben készült az Egylet részére Kazinczy Ferenc (1759–1831) arcképe is, valamint gróf Bethlen Károly (1826–1886) megrendelésére a Vitam et sanguinem jelenet (a magyar nemesség Mária Terézia trónjának védelmében életét és vérért ajánlja fel). 1860-ban gróf Kendeffy Ádám (1795–1834) és Brandenburgi Katalin (1604–1649)

Id. Vastagh György: Kárvallott cigány (1886)

erdélyi fejedelem portréit festette meg, utóbbit a Porosz Királyi Képtárnak.

A Bach-korszak (1849–1858) elleni tiltakozásként kéz ízben is visszautasította a neki, báró Eötvös József (1813–1871) által felajánlott ösztöndíjat, Friedrich Karl zu Schwarzenberg (1799–1870) herceg, osztrák tábornok, Erdély akkori katonai kormányzójának lefestéséért. 1862-től a kolozsvári Monostor utcában, a Mikes-házban lakott, műtermében egyidejűleg fényképésszel is foglalkozott. 1863-ban Urlaky János (1827–1874) fotografussal egy hónapos fényképészeti tanulmányokat tett Székelyföldön, Előpatakon és Borszéken. Felvételeit továbbra is gyakran színezte.

1863. október 7-én feleségül vette az anyai ágon francia származású Schell Jozefint (1839–1927) Kolozsvárott, majd Ploiești-be költözött. Itt született első fia Béla, a későbbi közjegyző.

1865-ben tértek vissza Kolozsvárra. 1866-ban megszületett második fia Géza, akiből állat-és

Id. Vastagh György: Önarckép (1902)

tájfestő lett. 1868-ban ikergyermekei születtek, Jozefin és az ifjú György, a későbbi neves szobrászművész.

Id. Vastagh Györgynek 1868-tól megszapordtak bécsi megrendelése, ugyanekkor megbízást kapott a kolozsvári Fő téri római katolikus templom főoltárának helyreállítására.

1870-ben az Osztrák Műegylet májusi kiállításán két olajfestményét mutatta be. Sikerének eredményeképpen mecénásként támogatta őt Wodianer Albert (1818–1898) báró veje, Nemes Vincze (1830–?) százados és felesége. 1871 márciusától Moritz von Schwind (1804–1871) tanítványa lett, de még abban az évben mestere elhunyt. Berlinbe látogatott, ott is sikereket ért el festményeivel.

1871 júniusában visszatért Kolozsvárra, a Híd utcában rendezte be műtermét. Közben, 1870 nyarán a Gyalui-havasokban tett tanulmányutat, novemberben pedig Marosvásárhelyen dolgozott. 1872-ben ismét Bécsben festett, áprilisban tért haza családjához Kolozsvárra. Ősszel a bécsi kiállításán a Török cigányok című képe szerepelt. Az Erdélyi oláh lakodalmas menet, a Szerelmespár és a Pipázó cigánylány című festményei nagy sikert arattak az 1873-as bécsi világkiállításán.

1876-tól Budapesten élt, előbb a Zöldfa utcában volt műteremlakása, majd a Lipót utca 54-ben, a későbbi Váci utcában vett házat. A fővárosban először a régi Múcsarnok 1877. évi tárlatán állított ki. Ismét a képmás lett fő műfaja, számos neves személyiség arcképét festette meg ez idő tájt. Ekkor készültek a gyomai Jézus Szíve-templom freskói és főoltárképe. 1877-ben ka-

pott megbízást illusztrációk készítésére Petőfi Sándor (1823–1849) költeményeihez. A mű végül 1880-ban, Párizsban jelent meg Hubay Jenő (1858–1937) és Aggházy Károly (1855–1918) zongorakottájával, s többek között Vastagh György illusztrációjával. 1877-ben festette Habsburg József főherceg, nádor két leányának és fiának portréját. Ugyancsak ekkor vállalta el gróf Forgách József (1829–1876), korán elhunyt Nógrád vármegyei alispán arcképének megörökítését. 1877–1905 között az idős József főherceg foglalkoztatta udvari festőként, számos arcképet készített a nádori család tagjairól, hetente utazott Alcsútra, festeni tanította a főhercegi gyermekeket. A kastélyhoz tartozó kápolnát három oltárképpel díszítette.

Id. Vastagh György az 1870-es évek végén kapcsolatba került Munkácsy Mihállyal (1844–1900), felmerült köztük egy közös kolozsvári látogatás gondolata is. 1882 júliusában Demjén László (1836–1886) újságíróval és Sárdi István (1843–1901) festőművésszel tíznapos tanulmányutat tett Naszód-vidékére és a Radnai-havasokba, hogy az erdélyi cigányság életét tanulmányozza, s azt felhasználja a Szász-Coburg-Koháry Klotild (1846–1927) osztrák főhercegnő által megrendelt kompozíciónál.

Kolozsvár művészeti életében 1883. február elején jelentős esemény történt: a Római Katolikus Líceum dísztermében megnyílt a város első gyűjteményes képműkiállítása, amelyen Feszty Árpád (1856–1914), Apáthi Than Mór (1828–1899) és idősebb Vastagh György országos hírnévű művészek mellett olyan fiatalok is részt vettek, mint Melka Vince (1834–1911), Mesterházy Kálmán (1857–1898), Kőváry Endre (1832–1918), Sárdi István, Spányi Béla (1852–1914), Vastagh Géza stb. 1884 augusztusában több neves festő is Kalotaszegre látogatott. Bruck Lajos (1846–1910) és Telepy Károly (1828–1906) Bánffyhunyon és Magyargyerőmonostoron, Sárdi István és Vastagh Géza Bánffyhunyonon láttak munkához. Vendéglátójuk Gyarmathy Zsigáné Hory Etelka (1845–1910) Kalotaszeg nagyasszonya volt. Így ez a vidék is bekerült a művészet körforgásába.

1891-ben id. Vastagh György szintén Maros megyében és Kalotaszeg környékén tett hosszabb utazást.

1894. március 12-én a Magyar Művészek és Műpártolók Egyesületéből megalakult a Nemzeti Szalon, elnökévé zicsi és vázsonykői gróf Zichy Jenő (1837–1906) mellett id. Vastagh Györgyöt választották.

Krúdy Gyula (1878–1933) visszaemlékezése szerint: „Őse volt a mai Fészek-klubnak, és benne Mesterházy Kálmán a háznagy – Vágó Pali, Spányi, Vastagh György, Stetka, Feszty Árpád (nőtlen korában) várta itt frakkban, házigazdai szívességgel szombat esténként a főváros legelőkelőbb társaságát, amelyet a színésznők is élénkítettek, mint pipacsok a rétet.”

Id. Vastagh György oltárképek festőjeként is maradandót alkotott: 1889-ben pályázaton nyert megbízást a Budapest-Belvárosi Nagyboldogasszony Főplébánia-templom Magyarország védasszonya és a magyar szentek című freskójára. A temesvári gyárvárosi Millenniumi templom számára 1898-ban festette a Magna Domina Hungariae című főoltárképet, amelyet 1901. október 16-án szenteltek fel, valamint két mellékoltárképet. (A nemzeti hagyományokat magába foglaló legendakörnek ezt a mozzanatát számos, főként barokk kori festményen ábrázolták: a karcsú, palástjába burkolódzó fiatal nőalak féltve karolja magához és fogadja az elébe térdelő király által párnán feléje emelt koronát és jogart. Ő a Magyarok Nagyasszonya, Patrona Hungariae.) A Szent István Bazilikában található Szent Imre (1000–1031) oltárképe (1903), amely Imre herceg szüzességi fogadalmát tárja elénk. Az oltárban kerültek elhelyezésre Imre herceg édesanyjának, Boldog Gizellának (980–1065) csontereklyéi. Az aradi minorita templom Szent Antal oltárképe 1905-ben, a szegedi Szent Rókus-templom tituláris szentjének oltárképe 1911-ben készült.

Id. Vastagh György zsánerképei, történelmi, egyházi és mitológiai témájú festményei mellett történelmi személyekről és korának nagyjairól készített portréival is maradandót alkotott.

Nagyszerű portréi közül említsünk meg néhányat: Kossuth Lajos (1865, Szentes, Koszta József Múzeum), Nővérek (1871, Wittich Gabriella és Mária), I. Ferenc József magyar király (1879), Zöld kendős menyecske (1890, népviseletben), Önarckép (1902, Magyar Nemzeti Múzeum).

Történelmi vásznai: Vitam et sanguinem (1859), Kemény Simon halála (1859, öt képből álló sorozat), Kuthen kun király hódolata IV. Béla előtt (1870 körül), Búsuló Báthory (1870 körül).

Zsánerképei a magyar népeletet hitelesen ábrázoló remeklések: Erdélyi oláh lakodalmas menet (1873), A kárvallott cigány (1886), Két parasztlány, Udvarlás, Erzsike kézfogója (1898), Szénagyűjtő lány (1903).

Elismerései: Az 1880-as években József nádor utódainak, az idős József főhercegnek udvari festője címet kapott. 1897-ben a Belvárosi Polgári Kör tiszteletbeli tagjává választották. 1913-ban a Nemzeti Szalon tiszteletbeli tagja lett. 80. születésnapján a kormány, a Képzőművészeti Társulat és művésztársai ünnepelték. 1914-ben a Múcsarnoki Független Művészek Csoportjának lett tiszteletbeli tagja. 1919-ben a Magyar Képzőművészek Nemzeti Szövetségének örökös dísztagja lett.

Id. Vastagh György festőművész 88 éves korában halt meg Budapesten. A Múcsarnokban ravatalozták fel, amely épület létrehozásában maga is aktívan részt vett. A Kerepesi temetőben

alussza örök álmát ez a kivételes tehetséggel megáldott, nagy magyar művész.

Műveit a Magyar Nemzeti Galéria, a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnoka, a Magyar Tudományos Akadémia Művészeti Gyűjteménye mellett vidéki múzeumok (Szeged, Szentes, Veszprém stb.) őrzik.

1925-ben Szentendrén utcát neveztek el róla. 1934-ben a Múcsarnokban unokája, Vastagh László rendezte meg centenáriumi tárlatát, ahol a család művész tagjai is bemutatták alkotásait. 2004-ben az Ernst Múzeumban a Vastagh művészcsalád kiállításán szerepeltek alkotásai. A család emléktáblája Budapesten, az I. kerület, Naphegy, Tigris utca 55. számú ház falán lett elhelyezve.

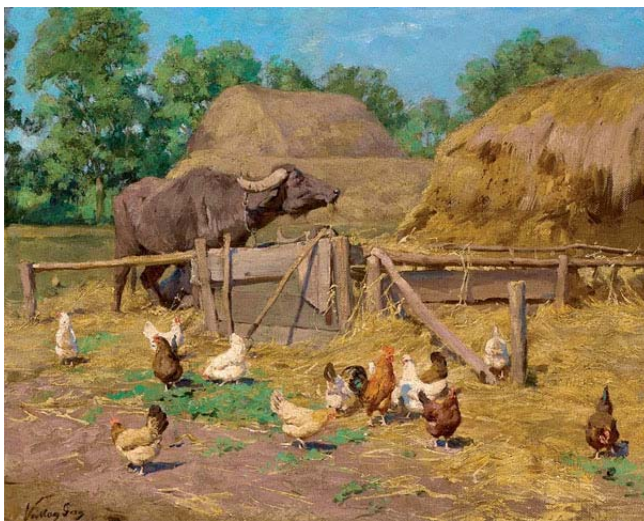
Alsó-torjai lófő **Vastagh Béla** (Ploiești, Románia, 1864. november 4. – Szentendre, 1938. március 30.) jogász, közjegyző Szentendrén. Idősebb Vastagh György (1834–1922) és Schell Jozefin (1839–1927) elsőszülött fia. Felesége Szoboszlai Buzás Irén (1875–1941). Gyermekük: Vastagh Gábor (Szentendre, 1899 – Budapest, 1987) vegyészmérnök, intézeti igazgató; Vastagh Jozefin (Szentendre, 1900 – Budapest, 1941) és Vastagh Remig (Szentendre, 1912 – Szentendre, 1967) villamosmérnök.

Vastagh Gábor (1899–1987) felesége Schmidt Erzsébet (1909–1944), gyermekük Vastagh Ágnes (1943).

Vastagh Béla szentendrei otthona a családi összejövetelek kedvelt színhelye volt. Jelenleg a Kovács Margit Múzeum található benne.

Vastagh Béla Szentendrén, a városi köztemetőben nyugszik.

Alsó-torjai lófő **Vastagh Géza** (Kolozsvar, 1866–1919) festőművész, alsó-torjai lófő eredetű székely családból származott. Ősei 1661 körül a tatárdúlást követő pestis elől menekülve Szegeden telepedtek le. Nagypapa Vastagh János szegedi hajósgazda,

Vastagh Géza: Falusi udvar

apja idősebb Vastagh György Antal (1834–1922) festőművész, édesanyja Schell Jozefin (1839–1927), fivérei Vastagh Béla (1864–1938) jogász és Vastagh György (1868–1946) szobrász, húga Vastagh Jozefin (1868–1955), sógora dr. Kenyeres Balázs (1865–1940) orvosprofesszor, unokahúga Vastagh Éva (1900–1942) szobrász, unokaöccse Vastagh László (1902–1972) szobrász.

1906. február 26-án Budapesten kötött házasságot Zsigmondy Margit Hedvig Idával, Zsigmondy Béla (1848–1916) gépészmérnök, hídépítő és Rieger Mária lányával. Három gyermekük született.

17 éves korában szerepelt először a Múcsarnok bemutatóján, ahol 1855-ben az Országos Kiállítás résztvevőjeként találkozunk nevével. 1887-ben a müncheni Glaspalast (1854-től működik) kiállításán szerepelt. Itthon, ugyanebben az évben, a Képzőművészeti Társulat kiállításán aratott sikert Nyugvó parasztlány című festményével, melyet I. Ferenc József (1830–1916) osztrák császár és magyar király vásárolt meg. Témaválasztásában az állatok kerültek a középpontba. Tyúkokat, kacsákat festett, majd oroszlán és tigrisábrázolásaival tűnt fel. Figyelő oroszlánok című olajképeért 1888-ban 300 forintos Ráth György-díjat kapott. **Ráth György-díj:** néhai Ráth György (1828–1905) nyugalmazott királyi táblai tanácselnök és a képzőművészeti tanács alelnökének 1880-ban tett 5000 forintos (10.000 korona) alapítványából és özvegy Ráth Györgynének 1906-ban tett s az alapítvány kamatait megkészszerző kiegészítő alapítványából. 1907-től felváltva, egyik évben szoborműre, a másik évben olajfestményre.

Vastagh Gézának számos műve került Nagy-Britanniába és az Egyesült Államokba.

Később érdeklődése a magyar szürkemarha felé fordult, melyet elsősorban Mezőhegyesen tanulmányozott. Itt készült a Ki a legény a csordában? című olajképe, mellyel a Múcsarnok 1894. évi Téli Tárlatán Állami Nagy Aranyérmert nyert és a magyar állam meg is vásárolta.

A festményt Doby Jenő (1834–1907) grafikus, rézmetsző 1896-ban rézlemezre karcolta, amely az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat műlapjaként jelent meg. Hasonló témájú monumentális képei a Párbaj, a Verekedő bikák. „Vásárlások az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat kiállításaiából, Ő Felsége a király vásárlásai legfelsőbb magánpénztárából”: 1890-ben a Magányban című, és 1902-ben a Vén cimborák című olajfestményei kerültek megvásárlásra. „Vásárlások a királyi várpalota számára”: 1902-ben megvették a Baromfiudvar című olajképét.

A századfordulót követő időszakban helyszíni megfigyeléseket tett a hamburgi, a lipcsei és a berlini állatkertben, melyeket többnyire pasztellen rögzített. Ekkor készültek marabu-, farkas-, hiúz-, tigrisábrázolásai. 1910-ben a Tátrában időzött, innen sok tájképpel tért haza.

Néhány festményét (Ki a legény a csordában?, Oroszlánfej, Táj oroszlánnal, Pihenő parasztleány, stb.) a Magyar Nemzeti Galéria őrzi, számos műve megtalálható a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban.

Vastagh Géza festőművész hagyatéki kiállítását 1920-ban a Múcsarnokban rendezték meg.

Képei szerepeltek 1934-ben a Múcsarnokban id. Vastagh György festőművész centenáriumi tárlatán, valamint a Vastagh művészcsaládot bemutató kiállításon az Ernst Múzeumban 2004-ben.

Alsó-torjai lófő **ifj. Vastagh György** (Kolozsvár, 1868. szeptember 18. – Budapest, 1946. június 3.) szobrászművész, állat-és emlékszobrok híres mestere. Az erdélyi Háromszékről származó Vastagh művészcsalád különböző műfajokban maradandót alkotó tagjai három generáción keresztül, százhusz éven át voltak jelen a 19-20. század magyar képzőművészetében.

Ifj. Vastagh György: Lovát megfékező csikós

Alsó-torjai székely lófő eredetű családból származott. Id. Vastagh György festőművész fia.

1900-ban kötött házasságot Benczúr Gyula (1844–1920) festőművész lányával, Benczúr Olga (1875–1962) képző- és iparművésszel. Három gyermekük született. Lánya, Vastagh Éva (1900–1942) szobrász, fia, Vastagh László (1902–1972) szobrász, kisebbik fia, Vastagh Pál (1909–1945) közlekedési mérnök a II. világháborúban halt meg.

Első mestere a nála mindössze egy évtizeddel idősebb Zala György (1858–1937) szobrászművész volt.

1889–1891 között Münchenben, a Képzőművészeti Akadémián tanult, előbb rajzot Gabriel von Hacklnál (1843–1926), majd mintázást Syrius Eberlénél (1844–1903). 1893-ban tanulmányúton járt Párizsban, ahol Emmanuel Fremiet (1824–1910) és Alexandre Falguiere (1831–1900) szobrászokkal állt kapcsolatban. 1898-ban négy hónapot töltött Algériában és Tunéziában, állami ösztöndíjjal ott tevékenykedő bátyjához,

Gézához csatlakozva. Itt arab és néger portrékat mintázott, továbbá egy teveszobrot is.

Első nyilvánosan felállított munkája a Pápai honvédelem (1889, Pápa, Március 15. tér), az iházi csatát (1849. június 27.) idéző bronz reliefjével és oszlop tetején szétterjesztett szárnyú turul-szobrával. Részt vett a Kolozsvár város által kiírt, Mátyás király (1443–1490) szoborpályázatán, melyet Fadrusz János (1858–1903) nyert meg.

A Millenniumi kiállításra ötven tenyészállat-szobor készítésével bízta meg a Földművelési Minisztérium. Ezeket az állami ménesbirtokon – Bábolna, Kisbér, Mezőhegyes, Fogaras – mintázták.

Az 1900-as párizsi világkiállításra a minisztériumtól újabb megrendelést kapott, a legkiválóbb nagy- és kistenyésztők állatainak megmintázását. Szobrait aranyéremmel jutalmazták.

1901-ben avatták fel a Budavári Palota területén, a lovarda épülete előtt felállított, másfélszerezes életnagyságú, Lovát megfékező csikós szobrát, egyik fő művét. Talapzatát a palota építésze, Hauszmann Alajos (1847–1926) tervezte. A II. világháborúban a szobor és a lovarda is súlyosan megsérült. A lovardát lebontották (mi sem egyszerűbb), a szobrot pedig restaurálás után, 1983-ban a királyi palota Hunyadi-udvarának közepén, a Mátyás kútja előtti szabad területen helyezték el (Magyar Nemzeti Galéria, B. épület).

Fél életnagyságú változatát Párizsban, a világkiállítás aranyéremmel díjazták.

1901-ben kapott megbízást Bethlen Gábor (1580–1629) erdélyi fejedelem szobrának elkészítésére, melyet 1903-ban a Köröndön állítottak fel, ma a Hősök terén a millenniumi emlékmű egyik alakja.

Ez időszakban az Állatorvosi Főiskolán lóanatómiai tanulmányokat készített grafikában és plasztikában, ezeket Zimmermann Ágoston (1875–1963) szemléltető tananyagként alkalmazta. Ekkor készültek anatómiai tanulmányai Kincsemről, ott őrzött csontváza alapján.

A nemzetközi vadászati kiállításon (Bécs, 1910) kutyaszobraival aratott sikert.

Részt vett a budapesti Bazilika szobrászati díszítésében (1905), a budapesti Széchenyi gyógyfürdő kupolacsarnokának egyik tritónja (1909–1913) is az ő nevéhez fűződik.

II. Rákóczi Ferenc (1676–1735) lovas szobrát Szegeden, a Széchenyi téren állították fel 1912-ben (1930 óta Aradi vértanúk tere). Árpád fejedelem (?–907) lovasszobrának felállítása Munkácsan az I. világháború (1914–1918) miatt megghiúsult (1945-ben megsemmisült), kisplasztikai változata a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban látható.

A múzeum felkérésére mintázta a Négyesfogat szoborcsoportot Dóry Vilmosné leperdi birtokán 1912-ben, a Négyökrös szántást Mezőhegyesen 1913-ban, továbbá szintén a Dóry-birtokon, a Mezőgazdasági Kiállításon díjnyertes *Cepedli* tehén szobrát 1925-ben.

Ez évben készült Pázmány Péter (1570–1637) esztergomi érsek, bíboros emlékszobra a nevét viselő tudományegyetem számára (központi épület), ma a PPKE piliscsabai campusa területén található. A Lourdes-i Mária szoborpályázat nyertes alkotása (1925) a Gellért-hegyi Sziklatemplomban állt (eltűnt).

A létrehozandó kairói Mezőgazdasági Múzeum számára 1931–1932-ben közel 50 db egyiptomi juh-, szarvasmarha- és lószobrot mintázott fiával, Lászlóval együtt.

Görgey Artúr (1818–1916) tábornok, hadvezér, másfélszerezes életnagyságú fenséges lovas szobrát 1935-ben a budai Várban, a Primás bástyán (Anjou bástya) leplezték le. A Hadtörténeti Múzeum előtt álló szobrot 1945-ben lebontották, és beolvasztották a Joszif Visszarionovics Dzsugasvili (1878–1953) – Sztálin-szobor alapanyagába. [Ezért is volt oly nehéz 1956-ban a Regnum Mariannum templom helyén álló óriási méretű szobrot (Mikus Sándor „alkotását”) a forradalmároknak ledönteni. A népirtó bűnözőnek csak a csizmája maradt a talapzaton, és így a helyet a lakosság elnevezte Csizma tér 1. számnak.] 1998-ban az eredeti lovas szobor alapján készült el Marton László (1925–2008) szobrászművész keze nyomán a kópia, melyet ugyanott, a Primás bástyán, a Tóth Árpád sétányon helyeztek el. Elismerésül a Magyar Érdemrend középkeresztje kitüntetéssel kapta érte a művész. Ugyancsak a Várban (Úri utca) 1937 óta áll a másik fő mű, gróf Hadik András (1710–1790) lovas szobra.

Blaskovich Ernő (1834–1911) földbirtokos 1942-ben vándordíjnak rendelte meg a legendás versenyló, Kincsem egyötöd életnagyságú szobrát. A hiteles mintázást fényképek, pontos méretadatok segítették, a paripa csontváza is rendelkezésre állt. Később a Magyar Lovasegylet megbízta a világhírű magyar kanca életnagyságú szobrának elkészítésével (1943) a lovarda parkja számára. Az elkészült mű 1945-ben a műteremben semmisült meg. 1981-ben lett felállítva Bábolnán, a Ménesudvarban, a Bábolnai fehér mén szobra (1939). Vitéz nagybányai Horthy István (1904–1942) kormányzó-helyettes emlékműve 1943-ban Szolnokon került felállításra (1945-ben megsemmisült). A Kerepesi temetőbe készült több jeles síremléke, melyek közül néhány 1945-ben megsemmisült, de szerencsére vannak láthatóak is: Heim Pál (1875–1929) síremléke (1931), Fülepp Kálmán (1851–1919) síremléke (1931), Pállik Béla (1845–1908) síremléke (1932), Haberem Jonathan Pál (1855–1936) síremléke (1937), vitéz Gömbös Gyula (1886–1936) síremléke (1940, megsemmisült).

Remek portrészobrai közül lehet megemlíteni a következőket: Zebr pasa (1887), szüleiről készültek (1888), Arab fej (1898), gyerekeit ábrázolók (1902, 1903), Újházy Ferenc (1827–1921) festőművész (1915), Madarász Viktor (1830–1917) festőművész (1916),

Benczúr Gyula (1844–1920) festőművész (1920), Testvére Vastagh Géza (1866–1919) mellszobra.

Remekelt a kisplasztika műfajában is: Oroszlán (1890), Mátyás király (1892), Szent Asztrik (955–1036) esztergomi, majd első kalocsai érsek (1897), Európa elrablása (1905), Vörösmarty Mihály (1800–1855) költő (1906), Pétőfi lovas szobra (1916), Anyaság (1922), Egyiptom felé (1923), Jézus számárháton Jeruzsálembé megy (1924), Szent István (975–1038) király felajánlja a Szent Koronát Szűz Máriának (1925), gróf Tisza István (1861–1918. október 31.) lóháton (1929), Kemal pasa (Kemal Atatürk, 1881–1938), Honfoglaló előőrs (1934), Attila (?–453) hun király lovas szobra (1941).

Kitűnő éremművész is volt. Kijelenthetjük, hogy minden műfajban nagyszerűt alkotott ez a sokoldalú művész. Alkotásai élettől telítettek, nem úgy, mint mai utánczóik, akik tehetség híján megrekedtek a panoptikum ábrázolásnál.

Ifj. Vastagh György szobrászművész tehetségének és megalkotott műveinek megfelelően számos elismerést és kitüntetést kapott: gróf Károlyi Tibor-díj, 2000 korona (1893) – Tevehajcsár című, színezett gipsz szobráért. Néhai gróf Károlyi Tibor (1843–1904), a főrendiház volt elnöke, annak emlékére, hogy hat éven át az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat elnöke volt, 1893-tól fogva öt évre 1000 forint (2000 korona) pályadíjat adományozott lakások díszítésére kiválóan alkalmas olajfestmények vagy szoborművek kitüntetésére.

Vásárlások az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat kiállításából – Ő Felsége a király vásárlásai – Legfelsőbb magánpénztárából (nem közpénzből!): 1893-ban megvette ifj. Vastagh György *Tevehajcsár* című szobrát, majd visszakerült a művész tulajdonába, 1932-ben a kairói Mezőgazdasági Múzeum számára vásárolták meg. Párizsi vilákiállítás (1900) két aranyérme (képzőművészeti és mezőgazdasági). Torinói vilákiállítás (1911) – Grand Prix. Ipolyi Arnold-díj (1912) – Rákóczi lovas szobráért. Állami Kis Aranyérem (1922) – Trou-trou című lószobráért. Wolfner-díj (1923) – Anyaság című művéért. Képzőművészeti Társulat díja (1924) – Bivalybika szobráért. Állami Nagy Aranyérem (1933) – Pállik Béla (1845–1908) festőművész síremlékeért. Magyar Érdemrend Középkeresztje (1937). Corvin-koszorú (1938).

„Ifj. Vastagh György művészetét agrár-muzeológiai szempontból különösen értékesé teszi az a körülmény, hogy szobrainak döntő többsége egy-egy konkrét állatról készült portré értékű alkotás. Felbecsülhetetlen tenyésztéstörténeti jelentőséggel bír, hogy háromdimenziós, színhelyes ábrázolással rendelkezünk például a nóniusz fajta vonal-alapító törzsménjeiről, a 19–20. század fordulójának legkiválóbb bábolnai arab törzsménjeiről, vagy a Mezőhegyesi Magyar Királyi Állami Ménesbirtok Hunyadi nevű magyar szürke törzs-

bikájáról, és még hosszasan sorolhatnánk a kiválóan kiválóbb tenyészállatok szobraikat. Ezek az állatportrék művészi értékükön túl elsőrendű fajtatörténeti dokumentumok is. Segítségükkel nyomon követhető az egyes fajták kialakulása, formálódása, a legfontosabb törzsmének tenyészhatása, a tenyészcél változása és a divatirányzatok esetleges érvényesülése is.” (Szöllősy Gábor, Magyar Mezőgazdasági Múzeum)

Szobrai a Magyar Nemzeti Galériában, a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban, a Magyar Nemzeti Múzeumban és az Esztergomi Keresztény Múzeumban találhatók.

Ifj. Vastagh György magyar szobrászművész Budapesten halt meg, 78. életében. A Kerepesi úti temetőben nyugszik.

Emlékiállításai: Állatszobrainak centenáriumi bemutatása – 1968, Budapest, Magyar Mezőgazdasági Múzeum. A Vastagh művészcsalád emlékiállítás – 2004, Budapest, Ernst Múzeum. Emlékiállítás állatszobroiból – 2008, Magyar Mezőgazdasági Múzeum.

Ifj. Vastagh Györgyné Benczúr Olga (München, 1875. február 24. – Budapest, 1962. június 10.) grafikus, iparművész Benczúr Gyula (1844–1920) festőművész és Karolina Max (1854–1890) lánya, Benczúr Elza (1874–1961) iparművész, Benczúr Ida (1876–1970) festőművész és Benczúr Gyula (1879–1961) orvos testvére, Benczúr Béla (1854–1941) építész és Gabriel von Max (1840–1915) festőművész unokahúga. Férje ifj. Vastagh György (1868–1946) szobrászművész, gyermekei Vastagh Éva (1900–1942) és Vastagh László (1902–1972) szobrászművészek, valamint Vastagh Pál (1909–1945) mérnök.

Iskolai tanulmányainak befejeztével apja irányítása mellett sokoldalú művészi képzésben részesült. Tényleges mestere a nála mintegy tizenöt évvel idősebb unokabátyja, Alois Müller festő és restaurátor volt. Tőle tanulta a rajzolás, festés, bőrmunka, festett gobelinkészítés technikáját. Gobelinjei, népművészeti motívumokkal díszített miseruha tervei, festett fa dobozai, bőrmunkái 1930-ban a Benczúr nővérek tárlatán voltak láthatók.

Paraszi témájú zsáner kisplasztikai sorozatának darabjai a Herendi Porcelángyár 1939-es kiállításán szerepeltek. 1945 után akvarell képeslapokat, könyvjelzőket festett, többnyire virágmotívumokkal.

Életének 88. évében hunyt el Budapesten. A Kerepesi temetőben alussza örök álmát.

Művei szerepeltek a Vastagh művészcsalád emlékiállításán 2004-ben az Ernst Múzeumban.

Ifj. Vastagh Györgyné Benczúr Olga: Ex libris ter

Alsó-torjai lófő **Vastagh Jozefin** (Kolozsvár, 1868. szeptember 18. – Budapest, 1955. február 26.) id. Vastagh György festő és Schell Jozefin lánya, negyedik gyermeke. Ikertestvére ifjabb Vastagh György szobrásznak. 1895-ben kötött házasságot dr. Kenyeres Balázs (1865–1940) igazságügyi orvossal, egyetemi tanárral. Kolozsvárott éltek. Gyermeük dr. Kenyeres György (Kolozsváron, 1896. június 21-én született).

Alsó-torjai lófő **Vastagh Éva** (Budapest, 1900. december 30. – Budapest, 1942. február 11.) magyar szobrászművész, székely lófő eredetű családból származott. Ifj. Vastagh György (1868–1946) szobrászművész és Benczúr Olga (1875–1962) képző- és iparművész lánya, idősebb Vastagh György (1834–1922) és Benczúr Gyula (1844–1920) festőművészek unokája, Vastagh László (1902–1972) szobrászművész nővére, Vastagh Béla (1864–1938) jogász, Vastagh Géza (1866–1919) és Benczúr Ida (1876–1970) festőművészek, valamint Benczúr Gyula (1879–1961) orvos unokahúga.

A felsőbb leányiskola elvégzése után a szobrászat felé fordult érdeklődése, és az apja tanítványa lett. 1924-ben a Múcsarnok Tavaszi Tárlatán a Viaskodó vadkan és a Sasok című műveivel lépett a nyilvánosság elé. Ettől kezdve portréi, zsánerábrázolásai, állatszobrai rendszeresen szerepeltek a Múcsarnok kiállításain. Maradandót alkotott a szobrászat valamennyi ágában, a kisplasztika, a dombormű, az éremművészet, valamint a körplasztika területén egyaránt. Több kisplasztikáját forgalmazta a Herendi Porcelángyár (Bagoly, Disznópásztor, Drótszörű tacsó, Pávpár, Pelikán, Csibék, Páva stb.).

Utolsó alkotása, s egyben fő műve a Balatoni sellők (Hableányok játéka) című kútplasztika (1941), eredetileg Brázay Zoltán (1875–1951) balatonarácsi kertjében állt, jelenleg Balatonfüreden, a Tagore sétányon látható. 2019-ben lebontották az értékes villát, és a helyén 100 szobás hotel épül.

Főbb kompozíciói: Tanítás, valamint a Gyógyítás (1929), Budapest, Semmelweis Egyetem Radiológiai Klinika. Krisztus (1938), Kápolnásnyék, Jézus Szíve-templom. Mátyás király korabeli apród (1939), Budapest, Svábhegy, volt Golf szálló kertje. Kisméretű példánya – Tapolca, Városi Múzeum. Boldog Özséb – Budapest, Gellért-hegy, Sziklatemplom (innen eltűnt).

Síremlékei: Csiky József (1881–1929) síremléke (1932), Budapest, Kerepesi temető. Haltenberger család (1875–1956) síremléke (1936), Budapest, Kerepesi temető. Gyárfás Gyula síremléke (1945-ben megsemmisült), Budapest, Farkasréti temető.

Vastagh Éva arcképe

Portréi: Kassai testvérek négyes portré (1928), Popini Laci (1930), Prohászka Ottokár (1858–1927) megyés püspök (1934), Gyermekeportré, Mizzi Mariann (1893–1942) portré, Patoky Manyi portré.

Kisplasztikái: Skót terrier (1928), Tintatartó (1931, Semmelweis Egyetem rektori iroda), Csikós lóháton (1937, Magyar Nemzeti Galéria), Kuruc trombitás lóháton (1940), Bocskai István (1557–1606) Erdély fejedelme lóháton, Amor halakkal, Faun furulyával, Gerelyvető nő, Gyermeke báránnyal, Káin és Ábel, Mária Jézussal, Assisi Szent Ferenc (?–1226), Vénusz, Szent László (1046–1095) lovascsoport, Oroszlán, Pelikán, Fekvő cica.

Érméi, plakettjei: Kenyeres Katalin és Kenyeres Márta arcképe (1926, plakett). IX. Nemzetközi Dermatológus Kongresszus Budapest (1935, emlékérem). Kenyeres Balázs (1865–1940) orvosprofesszor (1936, plakett), Budapest (Semmelweis Orvostörténeti Múzeum). 34. Eucharisztikus Világkongresszus (1938, éremterv). Ötpengős éremterv (1938).

Elismerései: Hadtörténeti Múzeum elismerő díszoklevele (1927), Halmos Izor-díj (1931), Kitüntető elismerés a Múcsarnok Tavaszi Tárlatán (1940).

Vastagh Évát, a magyar szobrászművészet ragyogó csillagát és reménységét 41 évesen, Budapesten ragadta el a halál. Sírja a Kerepesi temetőben található.

Emlékkiállítás 1942-ben volt a Múcsarnok Őszi Tárlatának keretében. 2004-ben az Ernst Múzeumban a Vastagh művészcsalád kiállításán is bemutatták munkáit.

Alsó-torjai lófő **Vastagh László** (Budapest, 1902. május 25. – Budapest, 1972. január 18.) magyar szobrászművész székely lófő eredetű családból származott. Ifj. Vastagh György szobrászművész és Benczúr Olga képző- és iparművész fia, id. Vastagh György és Benczúr Gyula festőművészek unokája, Vastagh Éva szobrászművész testvére, Vastagh Géza valamint Benczúr Ida festőművészek és Benczúr Gyula orvos unokaöccse. Nős volt, felesége 1923-tól 2001-ig élt.

A budapesti Piarista Gimnáziumban tett érettségét követően előbb orvostanhallgató, majd a keszthelyi Gazdasági Akadémia növendéke. A szobrászat mesterségét apja mellett sajátította el. Első portréit 1925-ben készítette (Habsburg Ottó, Kenyeres Izi). 1926-ban mutatkozott be a Múcsarnok Tavaszi Tárlatán, öccsét, Pált

Vastagh László: Szent Imre

ábrázoló büsztjével, melyre Bartha Károly Ifjúsági Díjat kapott. Ettől kezdve rendszeresen szerepelt a Múcsarnok kiállításain. Főképp portrékat, síremlékeket, állatszobrokat mintázott. Tanulmányúton járt Németországban, Olaszországban és Franciaországban. A Szent Imre szoborpályázaton, 1930-ban nyertes, egész alakos, fehér márvány szobrát a budapesti Piarista Gimnáziumban állították fel.

Apjával 1931-ben Egyiptomba utazott, ahol a kairói Mezőgazdasági Múzeum számára állatszobrokat mintáztak.

1934-ben a Múcsarnokban ő rendezte id. Vastagh György centenáriumi kiállítását, amelyen a család művésztagei is szerepeltek. Ő tizenkét alkotását – közöttük nagyapjáról mintázott kitűnő mellszobrát – mutatta be.

Művészetének kiteljesedésére – sajnálatosan – az 1945 utáni kommunista Magyarországon nem nyílt lehetőség. A Mezőgazdasági Múzeumban 1950-től restaurátori munkát végzett, illetve néhány portrén kívül, a múzeum és a gödöllői Agrártudományi Egyetem számára állatszobrokat mintázott.

Főbb művei, portrék: Vastagh Pál (1909-1945) mérnök (1925) Magyar Nemzeti Galéria, Vargha Gyula (1853-1929) költő (1926) Petőfi Irodalmi Múzeum, Zala György (1858-1937) szobrász (1926), Hekler Antal (1882-1940) művészettörténész (1927), ifj. Vastagh György (1868-1946) szobrász (1939), Lósy Imre (1580-1642) püspök, esztergomi érsek (1930), Lippay György (1600-1666) prímás, esztergomi érsek (1930) Esztergom, Prímási Palota, id. Vastagh György (1834-1922) festő (1934), Görgey Artúr (1818-1916) tábornok (1934), Csekönics József ((1757-1824) tábornok (1938) Bábolna, eltűnt, gróf Batthyány Elemér (1846-1932) sportember, vadász (1939), Pethe Ferenc (1762-1832) újságíró, Nagyváthy János (1755-1819) agronómus, Mezőgazdasági Múzeum kertje.

Síremlékek: Sasi Szabó Józsefné síremléke (1935) Kerepesi temető. Magyary-Kossa Béla (1866-1939) honvéd tábornok síremléke (1939) Rákoskeresztúri Új Köztemető.

Kompozíciói közül említsünk meg kétőt: Szüret (1942), Brázay Zoltán egykori kertje, Balatonarács (eltűnt). Birkacsoport (Herceghalom).

Vastagh László szobrászművész nagy reményekkel indult alkotó művészi pályáját a kommunisták hatalomra kerülése ketté törte, elsorvasztotta, ellehetetlenítette, mint megannyi más nagyszerű művészt.

A magyar nemzet szegényebb lett az így meg nem született remekművek hiányától. 69 évesen hunyt el Budapesten, sírját a Kerepesi temetőben találjuk.

Matúš Mészáros

Van egy hely valahol

(1. rész)

Megnéztem az órám. Éppen egy órája hagytuk el a civilizált vidéket. Attól kezdve az ablakban szünet nélkül hatalmas fenyők törzsei suhantak el mellettünk. Nem is emlékszem, mikor voltam ilyen mélyen erdőben. A fák szorosan az út mentén magasodtak, s fönt a összeborult tülévelű koronájuk. Néha úgy tűnt, hogy alsó ágaik súrolják az autó tetejét.

Kicsinek éreztem magam az óriási vén fák között, de ez nem volt olyan kellemetlen, mint amilyen a felhőkarcolók között szokott elfogni. Itt ez olyan természetes volt, mint a félelem a sötétségtől és a mélységtől. A fák sűrű ágai között alig tudott áthatolni nappali fény. Az erdei utat homály borította, mintha alkony szállt volna a tájra, holott még kora délután volt. Láttam, hogy a kocsilámpái be vannak kapcsolva. Egyre csak haladtunk az erdő mélyébe.

– Már egy órája, hogy nem szólt semmit – törte meg a csöndet a sofőr. A visszapillantó tükörben megvillant unott ábrázata. – Ismerem jól ezt az állapotot. Már többször tapasztaltam. Az ember egyszerűen elveszíti a szavát. Így – csettintett az ujjával. Aztán újra a volánra tette a kezét.

– Hát igen – mondtam. – Utoljára gyerekkoromban voltam hasonló, vagy tán annak mondható erdőben. Megjegyzem, ilyen erdő már nem sok maradt.

– Ez a kor ellentmondása – hagyta helyben, majd kicsit fordított a kormányon, hogy az út közepére jusson. – Csak annyi maradt, amit sikerült megmenteni.

– De az biztonságos, ugye? – kérdeztem nyomban, holott a választ már jól ismertem. De hát így szoktam meg. Szerettem mindenről bizonyosságot szerezni. Mintha egy válasz nem lenne elég.

– Nyugodt lehet – mondta szemrebbenés nélkül. Erre a kérdésre mindig ugyanaz volt a válasza. – Az a baleset már rég történt, és sok éven át nem járt erre senki. Azóta már sok aprólékos ellenőrző mérést végeztek itt. Lényegében a fertőző sugárzás hatása túlnyomó részt megszűnt, s ahol még maradt valami, oda semmiféle út nem vezet. Úgyhogy teljes biztonságban érezheti magát.

Válaszának igazolására éles kanyart vettünk, mintha kikerülnénk a szennyezett területet. Merveen ültem az ülésen. Bensőmet görcs szorongatta, szerettem volna már túl lenni ezen. Bár nem volt benne semmi kellemetlen, kényelmes autó, forgalommentes út, sűrű erdő. Néztem jobbra, néztem balra, a táj változatlan.

Ismét a sofőrhez hajoltam, hogy folytathassam a társalgást. Megnyugtattott.

– Ez katonai terület volt, ugye?

– Pontosan. Hosszú éveken át a hadsereg használta. Jobb helyet nem is találhattak volna.